

UTDRAG FRA DEN LEKSIKRYPTISKE ENCYKLOPEDI

nemesis, -en, ens verste fiende. Oppr. fra gresk mytologi, ånden som sørget for guddommelig hevn over dem som ga etter for hybris (overmot). *filosofisk nemesis*, ens verste filosofiske fiende, e.g. sofistene for Sokrates, Heidegger for Carnap, Hegel for Kierkegaard.

nesevisdom, -mmen, egentlig klok betraktning avlevert med ufordragelig freidig tone, ofte påfallende nasal.

Neuraths båt, filosofisk metafor/analogi brukt av Otto Neurath i artikkelen «Protokollsätze», *Erkenntnis* Vol. 3, 1932/33.

Otto Neurath var en østerriksk vitenskapsfilosof, og en fremtredende figur i Wienerkretsen. Som illustrasjon til sine argumenter mot flere av sine kretsfellers empiriske fundamentalisme, fremla han en metafor som den analytiske filosofien aldri siden har gått lei av.

Epistemologisk sett, mente Neurath, er vi som sjøfolk som må vedlikeholde vårt skip på åpent hav, uten mulighet til å ta fra hverandre skipet på land, der vi kan gjenoppbygge det med de beste tilgjengelige materialer. På åpent hav kan vi aldri gjøre noen inngripen på skipet så voldsom at skipet ikke kontinuerlig kan holde seg flytende.

Hvis denne metaforen på korrekt måte avspeiler vår epistemologiske situasjon, kan man trekke ut flere mottoser til empirisk fundamentalisme. For det første kan vi aldri skifte ut alle våre oppfatninger på en gang – da man slik ville synke rett til bunns. Det finnes ingen tørrdokk, eller *tabula rasa* om man vil, hvor man kan utføre en total rekonstruksjon. For det andre finnes det ingen empiriske observasjoner som er ukorrigerbare og dermed kan være en del av et sikkert fundert system av oppfatninger (såkalte protokollsetninger) – tvert imot kan ingen planke holde seg over vann uten å bruke resten av skipet som støtte, og all viten må anses som del av en holistisk avhengighetsstruktur. For det tredje understrekes hvordan all viten er historisk kondisjonert – vi begynner i den båten vi har, og enhver forandring forholder seg til den originale strukturen.

Antisympatisører med den logiske positivismen bør imidlertid nøle et øyeblikk med å bli på seilassen, før de har hørt siste del av Neuraths lignelse, der vi får vite at alle *metafysiske* planker kan rives løs og kastes rett over bord, for de vil ikke bli savnet – skipet vil seile uberørt videre, og det kan også Neurath med sine venner i Wienerkretsen.

Metaforen nådde et nivå av relativ berømmelse da W.V.O. Quine trakk den frem til støtte for sin holistiske teori om semantikk og vitenskapelig verifikasjon. Siden har den ofte blitt trukket frem også i andre filosofiske sammenhenger. Denne populariteten skyldes utvilsomt rekkevidden av muligheter for å trekke analogier i ulike retninger, som demonstrert ovenfor, men man kan også spekulere i om den aura av nautisk romantikk som oppstår omkring forestillingen om de edle sjøfolk som holder stø kurs gjennom elementenes hensynsløse herjinger, er noe som særlig innbyr til sammenligning.

Neuraths båt må ikke forveksles med *Thesevs' skip*, en annen filosofisk illustrasjon der skip og planker spiller en sentral rolle. *Thesevs' skip* problematiserer hvorvidt identiteten av en helhet kan bestå på tross av gradvis, men til slutt fullstendig, utskiftning av dens konsitutive deler, og er etter noens mening et eksempel på et paradoksalt objekt som ikke er identisk med seg selv. Fruktbarheten av en eventuell kombinasjon av disse to, til en om mulig enda mer omfattende analogistruktur, er hittil lite utforsket. *HHM*

newmanisme, -en, interessante betraktninger gjort av Seinfeld-karaktereren Newman, e.g. «the mail never stops», «when you control the mail, you control ... information».